नेपाल : तिब्बतमा चीनबाट भएको दमनको विरोध गर्ने तिब्बतीहरूविरुद्ध दुर्व्यवहार
नेपालले प्रदर्शनमा रोक लगाउने चीनको विश्वास

न्यूर्योक, जुलाई २४, २००८

नेपाल सरकारले चीनको दवावमा सयौं तिब्बतीहरूलाई स्वेच्छाचारीरुपमा गिरफ्तार गरेको र तिब्बतमा सन् २००८ को मार्च महिनामा भएको दमनविरुद्ध प्रर्दशन गर्न पाउने उनीहरूको अधिकारमा बन्देज लगाएको ह्यूमन राईट्स वाचले आज सार्वजनिक गरेको एक नया प्रतिवेदनले जनाएको छ । ह्यूमन राईट्स वाचले नेपाललाई तिब्बतीहरूको स्वतन्त्र अभिव्यक्ति र भेला हुने स्वतन्त्रताको सम्मान गर्न र चीनलाई नेपालविरुद्धको दबाब अभियान रोक्न आह्वान गरेको छ ।

'नेपालको सरकार चीनको अनुरोध पालन गर्दै शान्तिपूर्ण तिब्बती प्रदर्शनकारीहरूविरुद्ध कठोर हुँदै गएको छ', ह्यूमन राईट्स वाचका एशिया निर्देशक ब्राड आडम्सले बताए । 'जनआन्दोलनकै बलमा बनेको सरकारले तिब्बतीहरूको शान्तिपूर्ण आन्दोलनलाई दवाउने कार्यको औचित्यता कसरी देखाउन सक्छ ?'

'चीनलाई खुशी पार्दा: नेपालमा तिब्बतीहरूको अधिकारमाथिको बन्देज' नामक ६० पृष्ठको प्रतिवेदनले नेपाली अधिकारीहरू द्धारा गरीएका थुप्रै मानव अधिकारको उल्लंघनको अभिलेखिकरण गरेको छ र त्यसमा पनि विशेषगरी प्रहरीबाट काठमाडौंमा शान्तिपूर्ण प्रर्दशनमा संलग्न तिब्बतीहरूविरुद्ध भएको उल्लंघनका घटनाहरुमा बिशेष केन्द्रित छ । जसमा:

- अनावश्यक तथा अत्याधिक बलको प्रयोग;
- स्वेच्छाचारी पक्राउ;
- गिरफ्तारीका क्रममा महिलाहरूमाथिको यौन दुर्व्यवहार;
- स्वेच्छाचारी तथा निवारक नजरवन्द;
- थुनाका क्रममा कुटपिट;
- तिब्बतीहरूलाई देशनिकाला गरी चीन फिर्ता पठाउने गैरकानुनी धम्की;
- काठमाडौं उपत्यकामा घुमफिरको स्वतन्त्रतामा बन्देज;
- तिब्बती तथा विदेशी पत्रकारहरूमाथिको दुर्व्यवहार;
- नेपाली, तिब्बती तथा विदेशी मानवअधिकार रक्षकहरूमाथिको दुर्व्यवहार;

लगायत मानवअधिकार उल्लंघनका कैंयौ घटनाहरूलाई समेटेको छ ।

यो प्रतिवेदन तयार गर्दा ह्यूमन राईट्स वाचले विरोध कार्यक्रम र गिरफ्तारी, थुनाको अवस्था र अस्पतालमा भएको उपचार कार्यहरूको प्रत्यक्ष अवलोकन गरेको थियो । ह्यूमन राईट्स वाचले काठमाडौंका तिब्बती समुदाय बसोबास गर्ने क्षेत्रको नियमित अवलोकन भ्रमण, ९० जनाभन्दा बढी तिब्बती प्रर्दशनकारीहरूसँग अन्तर्वार्ता र प्रदर्शनका गैर-तिब्बती प्रत्यक्षदर्शीहरू, तिब्बती समुदायका सदस्यहरू र धार्मिक नेताहरू, नेपाली चिकित्सकहरू तथा प्रहरी अधिकारीहरू एवम् नेपालस्थित संयुक्त राष्ट्रसंघीय अधिकारीहरूसँग अन्तर्वार्ता गरेको थियो ।

तिब्बतसँग सीमा जोडिएको एवम् शरण, निर्वासन र आश्रय खोज्ने लगभश २०,००० तिब्बतीहरूको घरका रुपमा रहेको नेपालमा मार्च १०, 'तिब्बती राष्ट्रिय विद्रोह दिवस' अर्थात् सन् १९५९ मा तिब्बतमा बेइजिंग शासनविरुद्धको विद्रोहको वार्षिकीको दिनदेखि कैयौं विरोध कार्यक्रमहरू भएका छन् । तिब्बत र त्यस नजिकका क्षेत्रहरूमा चिनिँया सरकारको हिंसात्मक दमनविरुद्धको प्रतिक्रियास्वरुप काठमाडौंमा विरोध र प्रर्दशनहरू सशक्त हुँदै गयो ।

नेपाल सरकारले मार्च १० र जुलाई १८ को बीचमा कम्तीमा ८,३५० तिब्बती नागरिकलाई पक्राउ गरेको छ, जसमध्ये धेरैजसो व्यक्तिहरू एकभन्दा धेरै पटक पक्राउ परेका छन् । मे महिनादेखि विरोध कार्यक्रमको संख्यामा कमी आए तापनि विरोध निरन्तररुपमा चली नै रहेको छ । गिरफ्तार गरिएकामध्ये केहीलाई थुनाको कारण जानकारी उपलब्ध गराइएको छ, र प्रायजसो सबैजना विना कुनै आरोप रिहा भएका छन् ।

ह्यूमन राईट्स वाचका अनुसार नेपाल प्रहरीले गिरफ्तारीका क्रममा अनावश्यक वा अत्यधिक बल प्रयोग गरेको, र धेरैजसो घटनामा शान्तिपूर्ण प्रदर्शनकारीलाई तीतरवितर गर्ने उद्देश्यले यसो गरिएको छ । पक्राउका क्रममा प्रहरीले प्रदर्शनकारीको टाउको र शरीरमा लाठी प्रहार गरेको, लात्ती र मुक्का हान्नुका साथै तिब्बती महिलाहरूलाई यौन दुर्व्यवहार गरेको छ । विशेषगरी प्रहरीले पक्राउ परेका प्रदर्शनकारीहरूलाई बौद्ध प्रहरी चौकीमा निर्ममतापूर्वक कुटपीट गरेको छ । पक्राउका दौरानमा घाइते भएका लगायत धेरै थुनुवाहरूलाई केही अवस्थामा न्यूनतम स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइएको छ भने केही अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध नै गराइएको छैन् । भविष्यमा हुनसक्ने प्रदर्शन रोक्नका लागि प्रहरीले हिंसाको धम्की, यौनजन्य धाक, धम्की र चीन फिर्ता पठाउने धम्की पनि प्रयोग गरेको देखिन्छ ।

आडम्सका अनुसार, 'निर्वासित तिब्बतीहरूका लागि काठमाडौंले दशकौंदेखि बासस्थान उपलब्ध गराएको थियो । नेपाली अधिकारीहरू चिनीयाँ सरकारको दबावमा परेकाले हाल सो अवस्था खतरामा परेको छ ।'

तिब्बती प्रदर्शनकारीहरूविरुद्ध नेपाल सरकारबाट भएको दमनमा चीनले महत्वपूर्ण र कुनै कुनै समयमा अस्पष्ट भूमिका खेलेको छ । नेपालका लागि चीनका राजदूत झेङ्ग जियाङ्गलिनले नियमित तथा कडा वक्तव्यहरूमार्फत् सार्वजनिकरुपमा नेपाली सरकारलाई प्रदर्शनकारीहरूको पक्राउ र कठोर कारवाहीका लागि चिनीयाँ दवाब दिएका छन् । उदाहरणका लागि, मे १२ का दिन जियाङ्गलिनले 'नेपालमा चीनविरोधी क्रियाकलापमा संलग्न हुनेहरूविरुद्ध नेपाल सरकारले कडा दण्ड-सजाय देओस् भन्ने हामी चाहन्छौँ' भने ।

चीनविरोधी क्रियाकलापहरूमा रोक लगाउनुपर्ने उल्लेख गर्दै नेपाली नेताहरूबाट पटक-पटक जारी गरिएको असामान्य व्यक्तव्यहरूले बेइजिंगको बढ्दो दबाबको संकेत गर्दछ ।

'चीनले धेरै अगाडिदेखि नै आफ्नो परराष्ट्र नीति अन्य देशको आन्तरिक मामिलामा हस्तक्षेप नगर्ने रहेको दावी गरेको छ । यसो भए तापनि चीनले शान्तीपूर्वक प्रदर्शन गरिरहेका प्रदर्शनकारीहरूविरुद्ध कारवाही गर्न नेपाली अधिकारीहरूलाई प्रत्यक्षरुपमा आह्वान गरेको छ' आडम्सले बताए । 'नेपाल-चीन सिमानामा तिब्बतीहरूलाई दुर्व्यवहार गर्ने बेइजिंगको प्रयास तुरुन्त बन्द गरिनुपर्छ र नेपाल सरकारद्वारा त्यस्तो कार्यको दृढ प्रतिरोध हुनुपर्छ ।'

ह्यूमन राईट्स वाचद्वारा अन्तर्वार्ता लिइएका लगभग हरेक तिब्बती प्रदर्शनकारीले उनीहरूलाई चीनमा फिर्ता पठाउने धम्की नेपाली अधिकारीहरूबाट दिइएको उल्लेख गरे । तिब्बती समुदायमा डर फैलाउने र भविष्यमा हुनसक्ने प्रर्दशनलाई हतोत्साही पार्ने उद्देश्यले गिरफ्तारी तथा थुनाको समयमा यस्ता धम्कीको प्रयोग गरेको देखिन्छ । अधिकारीहरूद्वारा यस्तो धम्कीको व्यापक प्रयोगले नेपाली सरकारको नीति संकेत गर्दछ ।

आडम्सका अनुसार 'शान्तिपूर्ण प्रर्दशनलाई निरुत्साहित गर्न नेपाल सरकारद्वारा पक्राउ गर्ने र चीन फिर्ता पठाउने धम्कीको प्रयोग भइरहेको छ ।'

तिब्बती नागरिकहरूको शान्तिपूर्वक भेला हुने र अभिव्यक्तिको आधारभूत अधिकारको रक्षा गर्न र त्यस्ता कार्यहरूमा संलग्नहरूको स्वेच्छाचारी गिरफ्तारी, दमन र दुर्व्यवहारको अन्त्य गर्न ह्यूमन राईट्स वाच नेपाल सरकारलाई आग्रह गर्दछ । साथै, तिब्बतीहरूको मानवअधिकार हननका लागि चिनियाँ सरकारले सार्वजनिक र गोप्यरुपमा नेपाल सरकारलाई दिँदैआएको दबाबको अन्त्य गर्न समेत ह्यूमन राईट्स वाच आग्रह गर्दछ ।

तिब्बती प्रदर्शनकारीहरू आफ्नै शब्दमा :

'म शान्तिपूर्वक प्रदर्शन गरिरहेको समयमा प्रहरीले मलाई टाउकोमा प्रहार गऱ्यो र म जमिनमा लड्न पुगें । त्यसपछि मलाई तीनजना प्रहरीले खुट्टा र पैंतालामा लाठिले हानेर हिंडे । सडकमा हिँडिरहेका व्यक्तिहरूले मलाई घरसम्म ल्याउन सहयोग गरे । मेरो दुवै खुट्टा भाँचिएको छ । डाक्टरका अनुसार मेरो बायाँ खुट्टा कहिल्यै पनि पहिलाको जस्तो हुनेछैन ।'

एक तिब्बती, २५ वर्ष, काठमाडौं, १९ मार्च २००८

'हामि प्रदर्शन गरिरहेका छौं किनकी हामि हाम्रो देशसम्बन्धी सत्य तथ्य बताउन चाहन्छौँ, र हामी संयुक्त राष्ट्रसंघ र मानवअधिकारबाट न्याय चाहन्छौँ । हामी अन्य देशहरूलाई तिब्बतको वास्तविक अवस्था देखाउन चाहन्छौं । त्यही नै हाम्रो उद्देश्य हो ।'

एक भिक्षुणी, स्वयम्भू, काठमाडौं, २९ मार्च २००८

प्रहरीले मेरो साथीलाई लान खोजेका थियो, त्यसैले मैले उसलाई बचाउने प्रयास गरें । त्यसपछि प्रहरीले मलाई लाठी हान्न खोज्यो, र मैले आफूलाई बचाउन दुबै हातले छेकें । त्यसबाट मेरो हातमा गहिरो चोट लाग्यो । त्यसपछि म जमिनमा लडें र प्रहरीले मलाई पिट्न थाल्यो । त्यसबाट मेरो ढाड एकदमै सुन्नियो । म हिंड्न नसक्ने भएकाले मलाई साथीहरूले डोऱ्याए, र त्यसपछि प्रहरीले मलाई भ्यानमा हाल्यो ।

एक प्रदर्शनकारी, वर्ष २५

सार्वजनिकीकरण पछि यो प्रतिवेदन http://hrw.org/reports/2008/tibetnepal0708/ मा उपलब्ध हुनेछ ।

थप जानकारीका लागि निम्नलिखित व्यक्तिहरूलाई सम्पर्क गर्नुहोस् ।

लण्डनमा ब्राड आडम्स (अंग्रेजी): +४४-२०-७७१३-२७६७, +४४-२०-७९०८-७२८३३३ (मोवाइल)

हङ्गकङ्गमा निकोलस बेक्वेलिन (मान्डारिन, अंग्रेजी, फ्रेञ्च): +८५२-९८०-५९१२० (मोवाइल)

ब्रशेल्समा रिड ब्रोडी (अंग्रेजी, फ्रेञ्च, स्पेनिश, पोर्चुगल): +३२-२-७३७-१४८९, +३२-४९८-६२५७८६ (मोवाइल)

मुम्बईमा मिनाक्षी गांगुली (बंगाली, हिन्दी, अंग्रेजी): +९१-९८२००३६०३२ (मोवाईल)

वासिंगटन डीसीमा सोफी रिचर्डसन (मान्डारिन, अंग्रेजी): +१-२०२-६१२-४३४१, +१-९१७-७२१-७४७३ (मोवाइल)

न्यूयोर्कमा, एलाईन पियरसन (अंग्रेजी): +१-२१२-२१६-१२१३, +१-६४६-२९१-७१६९ (मोवाइल)